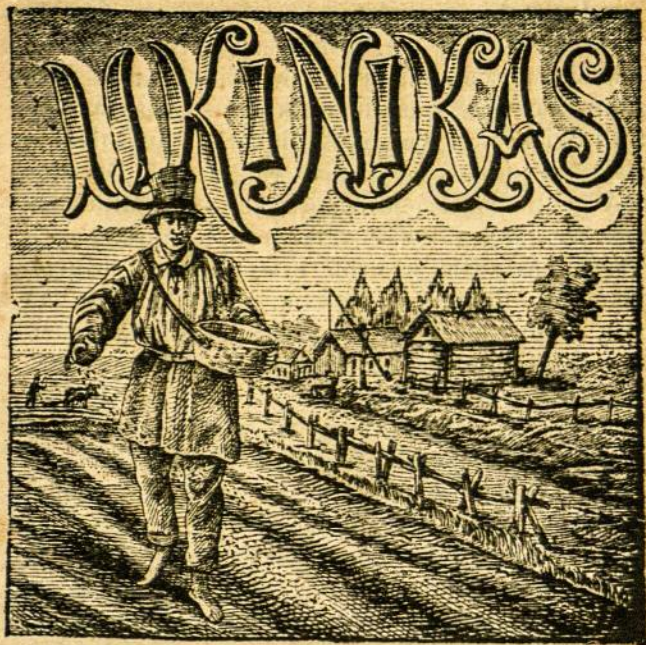

laikrasztis, paskirtas reikalams ukiniku,
 iszeina syki ant mėnesio. Metinė prekė: Maskolijoje su
 prisiuntimu kopertose 5 rubl., su pernesizmu per rubežių arba
 per rankas imant nuo perkupežių 2 rubl.; Prusuose su
 prisiuntimu 3 mark.; Amerikoje ir kitur 4 mark.

Primename maloningiems raszytojams „Varpo“
 bei „Ukinjko“, kad teiktusi nors kiek prisilaikyti
 mūsų budo raszymo, delto kad taisymas rank-
 raszczių atgabena daug nuobodaus ir bergzdžio
 darbo rėdytojui.

Nauji instatai apie iszeivyste.

Juo tolin, juo labiau traukia musu žmonės į svetimas szalis, lengvesnio sau gyvenimo jieszkodami: pirma pulkai ne per dideli, apie porą szimtu kas-met, traukdavo tiktai į suvienytas valstijas Sziaurinės Amerikos, dabar-gi jau tukstančiai kraustosi į tas pacias valstijas, į Braziliją ir Argentiną pietinėje Amerikoje, o paskutiniuose czėsuose, įpacz isz Suvalkų rėdybos, rengiasi į Prusus, mislydami uždirbti prie vedamų teu geležinkelių. Daugelis lietuvių, nuo keletos jau metų nepasiekia Amerikos, bet apsistoja Francuzijoje' arba Anglijoje'; po porą szimtų kas-met keliauja net į Australiją.

Nesieksime čia klausymo, varta, ar ne varta musu žmonelėms apleisti savo tėvynę, gal ar negal jie svetimuose krasztuose rasti geresnį buvį kaip namieje, bet užgriebsime kitą pusę iszeivystės — tai yra: gal ar negal iszeivys sykį iszėjęs isz tėvynės, sugrįžti atgal. Jaigu užmariuose, arba kituose svetimuose krasztuose, neras to, ko jisai rasti geidė? Ikisziol mūsų iszeiviai, keliaudami į svetimas szalis, nors iszkeliavo su mislia sugrįžti atgal į tėvynę, susirinkę kiek pinigų, bet retas isz jų sugrįžo. Daugel yra priežascių tokiam užsitikime mūsų iszeivių svetimuose krasztuose, nors didžiausiam tai varge; svarbiausia-gi toji, kad jie iszkeliavo beveik visi be daleidimo valdžių, tai yra neiszsidirbė sau paszpартų, kurie į užrubežius daug kasztuoja. Užrubežinis paszpартas kasztuoja 15 rublių ant

— Kumai, asz tav gerumu sakau, nesijuok, prisipažik prie visko, asz pats tada stosiū už tavę, kad nors taip smarkiai nesudytų, kad nors gyvastį paliktų!

Asz dar labjaus pradėjau juoktis, net už pilvo pasistvėręs rankom jokuosi. Vaitas net paraudo isz piktumo.

— Riszkit jį! — riktelėjo vyrams.

— Na, ale pani vuice! — pasakiau atsi-peikęs nuo juokų, palaukit, asz viską pasakysiu, nevat tamistos malonės sude nereikalausiu.

— Taigi, ar prisipažysti?

— Na, žinomas daigtas!

— Tai kur tas užmusztas žydas? Ar dar ne-pakasiai?

— Ne, ne da!

— Na tai kur jis po tukstanczių?

— Taip ir guli daržinėj' kaip pervežiau!

— Eik, parodyk kuogreicziausiai jį mums!

Paėmiau raklą, einame. Žiuriu ir pas dar-žinę sargai su lazdomis. O žmonių prisirinko pilnas kiemas. Visam kaime mat pasklydo pas-kalas, kad praszmutas žydą užmuszė ir norėjo po kerte pakasti.

Einu asz per tą pulką ir szypsausi; o czia girdžiu aplinkui — tik szap, szap, szap! sznabžda: jį tikrai pakars, o jis nė kam ko! Nebebuk praszmutas! — Atėjau pas duris, o tie apaszta-lai vis aplink manę! Atidariau:

— Na praszom, pani vuice, sztai tas žydas!

Vaitas dirstelėjo ir akis isztempė!

— Na-a-a! O kas czia?!

— Tai tas pats, ką vakar nakezia parsivežiau!
Tai akselinė maszina!

Ozia jau visi žmonės, kurie grudosi aplink daržinę, kaip pradės juoktis, visomis gerklėmis, kiek tik jų ten buvo. Turbut net danguj' buvo girdėt. Net pats vaitas nusiszypsojo ir pradėjo praszyt, kad nepykeziau už visą turbaciją. Juokų, juokų ant visos apygardos! O mano masziną kaip pradėjo tą dieną mėgiti, tai pripjovė akselio pusę peludės, vežimą sziaudu supjovė!

Tai taip asz nusipirkau masziną ir padariau juokų visiems aplinkiniams?

(Rusiniszkai arba malarosiszkai paraszė Jons Franko, lietuviszkai iszguldė K. Gr.)

Lietuvos istorija.

Paraszė *Lietuvos vaikas.*

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Tąsa.)

Karė tarp Parusių ir Mozurų.

Apie 600 m. Kristui užgimus prasidėjo tarp Parusių ir Mozurų ilga ir baisi karė, padariusi daug blėdies abiem szalim. Priežasczia szitos karės buvo sekantis dalykas: Vienas mozuras, užmuszęs kunigaiksztij už meilingus susineszimus su jo paczia, turėjo bėgti jieszkoti prieglaudos szventam Ramave. Kadangi Ramavas buvo prieglauda visų nelaimingų, o prietam nekaltų, tai ir ans mozuras neapsiriko savo iszrokavimuose. Dasižinojęs apie tai brolis užmuszto kunigaikszeczio, su didele kariumene netikėtai įsi-

veržė į Nodrevius, apėmė Ramavą, sudegino arcikunigą su jo tarnais ir visais kunigais, pagavo pas aukkurą aną mozurą ir po baisiausių kan-kinimų užmuszė jį, o po visą Nodrevių žemę praplito užmuszimai, plėszimai ir deginimai. Sudiniai ir Žambiai su surinkta ant greitosios kariūmėne pradėjo vyti prieszus, o pasiviję baisiai juos sumuszė. Neužilgio susirinko kareiviai ir iš kitų dalių Parusijos, geisdami įsiveržti jau ir į Mozuriją, iszmintingesniejie ir vyresniejie laikė už nepritinkantį daigtą kerszyti prieszams, pako-laik szventinyczia iš naujo neyra da atstatyta ir kunigai neiszrinkti. Tapus iszpildytai nuomonei ir valiai iszmintgēsniųjų, Parusiai su didele ka-riūmene įsiveržė į Mozuriją ir, baisiai ją isznai-kinę, sugrižo namon. Neilgai trukus, Mozurai įsiveržė į Parusių žemę ir taip-pat baisiai ją isznai-kino, kaip ir Parusiai pirm to Mozuriją. Tokie savitarpiniai užpuoliai ir naikinimai traukėsi per 11 metų. Ant galų galo abi pusės persitik-rino blėdingume tokių savo elgimų ir padarė sątaiką. Vienok-gi Mozurai, kaipo pirmiausiai pradėjusiejie szitą karę, turėjo kelianti į Ramavą ir tenai dėti gausias aukas dievams, idant neuž-traukti ant savęs jų rustybės.

Vieszpatavimas skandynų ant Rusių ir ant kitų szalių lietuviszkos tautos.

Visokie pagerinimai, įvesti 6 amžyje Rusių ir Parusių žemėse, neturėjo tokios-pat įtekmės ant kitų lietuviszkų szalių, gulinczių į pusiau-žiemius ir rytus.

Rusių žemė, pirmyksztė ir vyriausia Lietuvių

szalis, žinoma vėlesniuose metrasziuose po vardu Žalviai jau 6 amžyje pradėjo buti beveik vien tik savasczia užpultojų skandynų. Tolesniame laike szitie skandynai pagrecziū užgriebė daug ir kitų szalių, gulinczių prie Baltųjų jurių, o žinomų derlingumu žemės. Užpuolius ir naikinimus skandynų taip apraszo Lietuvių dainiai: „krasztai mūsų szalies buvo panaszus ant kvietkuoto daržo, bet szitie barzdocziai žmogžudžiai isz užmarės sunaikino tuos dailius kvietkynus“.

Isz vienos pusės turime mes stebėtis isz geidulystės skandynų, o isz kitos — isz drąsių jų užmanymų. Ant savo lengvų luotų perplaukę jures ir įplaukę į upes, jie plėszė ir naikino paupius. Laike užpuolių jie suaugusius žmones žudino, vaikus vedė į savo sėdybas, kur juos pratino prie budo savo gyvenimo, jaunomis-gimerginomis vedė prekystę su tolomais rytais.

Danijos karaliai, narsiausi isz visų valdytojų skandynų, jau pirmame szimtmetyje Kr. užg. užpuldinėjo ant viso pajurio Baltųjų jurių. Viduryj penkto szimtmeczio Kr. užg. labai atsižymėjo savo žmogžudiszkomis karėmis, vestomis su Kursziais ir Rusiais, Danijos karalius Froton.

Stebėtinas daigtas, kad skandyniszki karaliai, užsiimantiejie plėszimu, o net ir paprasti žmogžudžiais buvo tasyk lapai garbinami; jų žmogžudiszkos dėjos buvo apdainuojoms tam tikrų dainių.

Apart skandyniszkių karalių ir paprastų žmogžudiszkų gaujų, buvo da tam tikri susidraugijimai. Tokiais susudraugijimais pradžioje Krikszczionystės buvo Viduvariai, gyvenantiejie ant įtakų

Vislos. Kitas tokis susidraugijimas vadinosi „Withen (Balti), kurie gyveno prusiszkoje Vitlandijoje ir kitose vietose senoviszkos Estijos. Buvo tai susidraugijimas lietuviszkų ir skandyniszkų žmogžudžių.

Derlingos lietuviszkos žemės, apdirbamos darbszczių gyventojų, buvo gausingos visais žemiszkais vaisiais ir tuomi viliojo skandynų gaujas, isz kurių vieni priplėsžę ikvalių valiai grįžo namon, kiti sėdosi tenai gyvėti, statydami pilis ir užimdami didelius plotus. Pajuris tarp įtakos Nemuno ir Dauguvos labjausiai viliojo prie savęs skandynus, pas kuriuos jis buvo žinomas po vardu „Ostrogardija“ arba „Austurweg“.

VII amžyje Žuvėdų karalius, Iwar Widfudm, užmetė savo valdžią karaliukams, vieszpataujantiems Ostrogardijoje, t. y. Rusių ir Kursių žemėse. Iwar'o duktė, Audura Diupaugda, tapus jos vyrui užmusztui per tėvą, su sunum Harald'u nubėgo į Rusių žemę ir tenai isztekėjo už karaliuko Radbard'o. Iwar, norėdamas sugriebti į savo nagus dukterį Audurą ir jos sunų Harald'ą, priplaukė su daugybe laivų prie Kranto Rusių žemės, bet isztikus vėtrai prigėrė.

Mirus Iwar'ui, Ostrogardijos karaliukai apgarsino savo nepriegulmę.

Skandynai-žmogžudžiai nesziojo visokius vardus: užsiimantiejie žmogžudyste ir plėšizmu ant jurių vadinami buvo „Wikingen“; pasiduo-dantieji į tarnystę svetimai vieszpataystei, o priversti iszbėgti isz savo tėvynės už kokius nors

nusidėjimus, vadinami buvo „Waeringen“. Skandynai, gyvenantieji Ostrogardijoje, tankiausiai buvo Vaeringai ir abelnai jie tokį vardą nesžiojo. Pas slovėniskus istorikus jie vadinosi Varagais, Variagais.

Abelnai-gi Lietuviai vadino szituos užpultojus Gotais, isztardami saviszkai „Gudai“. Vardas szitas buvo duodamas ir Variagams, uždėjusiems rusiszką vieszpatystę, o paskui ir visiems gyventojams szitos vieszpatystės. Da ir dabar kaimionys Lietuviai vadina Rusus Gudais, nors po teisybei reikia juos vadinti Maskoliais.

Skandynai, apsigyvenusieji Ostrogardijoje, paskui buvo pamuszami ir pajungiami savo paczių viengenczių, vėlesniame laike daranczių užpuolius ant Ostrogardijos.

Lietuvių rėdas Ostrogardijoje buvo turbūt visai republikaniszkas, nors ir vieszpatavo ant jų karaliukai ir kunįgaikszeziukai, bet szie paskutiniai turbūt ganėdįdavosi laikymu didelio ploto žemės ir gavimu kokios nors dalies pelno isz szalies, vienok-gi į vidurinį rėdą nesimaiszė ir neatmainė jų; nekuriam laikui praėjus jie patys virto į Lietuvius ir taikėsi prie vietinių tiesų. Tą patį matome ir pas Slovėnus pirmuose amžiuose vieszpatavimo kunįgaikszezių Rus-Varagų, kurie rupinosi tik apie apturėjimą czyžės, o viduriniai parėdkai valdomų szalių jiems suvis nieko nerupėjo.

Tokiu tai budu Ostrogardija, isz pusės tikėjimiszkos ir tiesdariszkos, buvo republika, pripažįstanti ant savės valžią arcikunigo, turinczio

ikvaliai doriszkos pajiegos, idant ginti gyventojus nuo prispaudimo kunigaikszczyukų, sędinczių savo pilyse ir turinczių kariszką pajiegą.

Tokiose aplinkinybėse, prisiveisus daugybei tų kunigaiksztyukų ir laikant jiems gaujas kariumenės daugiaus dėl savo sargybos, kiek dėl apgynimo visos szalies nuo prieszų, užpuolis isz lanko buvo labai lengvas, nes nebuvo vienybės tarp tautos ir kunigaiksztyukų isz vienos pusės, o tarp paczių kunigaiksztyukų — isz kitos. Prie to da reikia pridėti pardavystę ir vilių svetimų kunigaiksztyukų. Jaigų apart augszcziaus paminėtų iszlygų priimsime į skaitlių da ir apsilpimą valdžios arcikunigo nekuriuose laikuose, tai ir suvis aiszkiai mums pasirodys, kad tauta buvo visai silpna dėl atspyrimo prieszų, nes atskiros dalys szalies kariavo su prieszais skyrium, ir delto kiekvienu paeilini stojosi grobcziu prieszų.

Danų pamusziai.

Pirmoje pusėje VIII amžio lietuviszkos tautos buvo visiszkoje nepriegulmėje nuo svetimos valdžios Antroje pusėje VIII amžio Danijos sostapilį apēmė Regnar Lodbrok, vieszpatis geidžiantysis grobczio ir garbės. Labjausiai jam rupėjo, idant susigražyti valdžią ant lietuviszkų szalių, užkariantų Iwar'o, o mirus sziam paskutiniui apsigarsinusį nepriegulmėje; turbūt Lodbrok atgalios jas po savo valdžia ir pamuszė. 777 m. jis užmanė karžygą į Bivamiją (Permiją, apimanczią sziantienykszczias rėdybas: Permos, Viatkos, Vologdos ir Archangielsko). Karžyga nenusisekė isz priežasties įsiveisusios tarp kareivių

užkreciamos ligos, kuri privertė jį grįžti atgal. Grįždamas atgal jis pakeliui įsiveržė į Kurszius, kur paėmė didelę czyžę ir privertė pripažinti priegulmę nuo savęs. Paukvatytas szituomi pasisekimu jis nuvyko į Žambius, kur taipogi liko pripažintas už valdytoją. Ateinancziame mete, t. y. 778m., vėl užpuolė ant Biarmijos, kurią prie savo placzios vieszpatystės prijungė. Dabar jau vieszpatystė Lodbrok'o į rytus traukėsi nuo Nemuno iki Uraliszkių kalnų ir Ledinių jurių. Karalius szitas atsižymėjo narsybe, o da labjaus nuožmumu Nežiurint ant narsybės, jis datyrė didelio atspyrio isz pusės Rusių ricierių. Užmuszus jam koki-ten karaliuką skandynų, vardu Dianą, visi Rusių karaliukai iszvien pakilo prieszais jį ir ilgai-ilgai su juomi kariavo, pakolaik neliko įveikti. Dabar jau ir Rusių žemės stojosi priegulmėje nuo Lodbrok'o. Mirus Lodbrokui, visos jo žemės tapo padalitos tarp sunų; lietuviszkos žemės teko Hwidserk'ui. Szitas Karalius buvo da nuožmesnio budo. Sostapiliu jo turėjus buti pilis Rothalle, Estonijoje, kur ties jo rumais buvo sukranta angszta kruva vienu tik žmonių kausų, per jo paliepimą užmusztų.

Ant galo jis pats užbaigė gyvastį baisingu myrių, nes karėje sugautas livoniszko karaliuko Daksono, tapo gyvu sudegintas, kaipo auka dievams. Isz szito fakto aiszku, kad Daksonas buvo lietuviszku Karaliuku ir lietuviszkos kilmės, nės visi skandynai tasyk jau buvo krikszczionimis.

Lodbrok gyveno vienam laike su Karolium Didžiuoju, turėdamas didelę vieszpatystę szalia

vieszpatyštės Karoliaus ir suvis neprigulėdamas
nuo Karoliaus. [Toliaus bus.]

Apie bendra žemės valdyma.

(Pradžia 6tame Nr—y.)

Dabar Vakarinėje Europoje, t. y. Vokietijoje, Austrijoje, Prancuzijoje, Anglijoje ir kitose valstijose, taipgi ir pas mus kiekvienas žemvaldonas, kiekvienas ukinikas turi skyrium nuo kitų kaimynų savo lauką; nuo senų laikų, kada mūsų proseniai gyveno bendrijomis, yra dar szioeios liekanos: nekurie kaimai, net ir miesteliai (Nau-miestis), turi bendrijines ganyklas, žemės plotą, kuris priguli visam kaimui ir ant kurio visi kaimynai sykiu gano savo gyvulius; apart to, ten kur žmonės gyvena kaime (sodžiuje), ne ant koloniju viensėdžiais, visi kaimynai sykiu gano pudyne ir nūmumus javus, kituose laukuose. Kožnas ukinikas savo žemę turi pilnoje savumoje: jis gali ją parduoti, užstatyti ir t. t.

Bendrijos yra dar užsilikusios nekuriose Maskolijos vietose (pas Didžrusius); jos vieszpatauja Azijos, Indijoje (tai į piet-rytų szalį nuo mūsų, dar už Kaukazo labai toli) ir Afrikoje (tiesiog į pietus, dar už Rymo). — Toliaus szitame rasztelyje asz noriu apraszyti, kaip valdo žemę Maskolių bendrijos, ir pakalbėti, naudingas, ar ne, toks budas žemės valdymo. —

Per ilgus laikus bendriszkas žemės valdymas pereina szias formas:

- 1) Žemė priguli bendrijai ir apdirba ją sykiu visi bendrijos sanariai, kurie paskui dalinasi

gautais vaisiais, t. y: visi iszvieno užaria, iszakėja, pasėja; nupjauna ir t. t., o ant galo dalinasi javais, czia bendrijai priguli kaip žemės valdymas, taip ir naudojimas. — Toks bendriszkas žemės valdymas yra dabar Azijos Indijoje; ir

- 2) Žemė priguli bendrijai, bet naudojasi isz jos ne visa bendrija sykiu, tiktai kiekvienas sąnarys atskyriu gabalu, t. y. bendrija pasidalina žemę, kožnas jos sąnarys gauna žemės gabalą, kurį apdirba ir isz kurio jisai visą naudą sav ima; žemę bendrija dalinasi isz naujo kas-metas, kas-du, kas-keli, arba kas-keliolika metų, kaip koks kur paprotys. — Szitoks budas bendriszko žemės valdymo yra dabar Maskolijoje; apie jį asz ir pakalbėsiu.

Kad aiskiaus butu mums suprasti, paimeime kokį vieną kaimą, kuriame, padėkime, yra dvidešimts ukinikų ir kuriame yra bendriszkas žemės valdymas; ir pažiūrėkime, koks ten parėdkas. —

Kaimas tai bendrija; kaimo žemė tai bendrijos turtas, t. y. turtas visų dvidešimties kaimynų ir kiekvieno isz jų, bet, jaigu paimsime vieną kokį kaimyną, Petrą, tai apie jį mes negalime pasakyti, kad toks ir toks žemės plotas tai jo žemė, jo savuma, nes jisai ir kožnas isz kitų devynolikos kaimynų turi tiesą ant kožnos pėdos visos kaimo žemės, vienas-gi isz jų skirtingai be kitų neturi nė pirszto dėjimo. Tiktai bendrija, t. y. visi 20 ukinikų, susitarę, gali parduoti dalį savo žemės, arba visą ją, vienas-gi bendrijos sąnarys nė mažiausio krasztelio negali

nē parduoti, nē uzsstatyti ir t. t., nes tai ne jo vieno, bet sykiu ir kitų žemē. Bendrija valdo ir nandojasi isz savo žemės pagal savytarpinę sutarmę. Kaip augscziaus užtēmijau, maskoliszkos bendrijos naudojami isz žemės, pasidalinusios ją; padėkime, atėjo laikas daryti naujas dalybas; susirenka visa bendrija, visi tie 20 kaimynų ir nutaria, ant kiek szniurų, reikia padalyti laukus, kiek katros turi gauti szniurų ir t. t. ir paskui tą nutarimą pildo; ant galo traukia liosus, katram katras szniuras turi tekti. Reikia pasakyti, kad maskoliszkose bendrijose yra isigyvenęs ipatingas paprotys: bendrija nusprendžia kožną klausymą ne daugumu balsų, bet visatina sątaika, t. y. klausymas esti neiszrisztas tolaik, kolaik visi vienaip nesusitaiko; jaigu bus nors vienas, kuris kitaip kalbės, tai visi stengsis jį perkalbėti, bet jai jiems tai nepasiseks, tada klausymas ir lieka neiszrisztu; žinoma, dažniausiai taip esti, kad mažuma nusileidžia ir susitaiko su dauguma. —

Abelnai kalbant, maskolių bendrijose dabar apie žemę toks yra parėdkas:

- 1) sodybos, t. y. žemē po triobomis ir kiemai visumet yra rankose to paties ukinįko; nuo jo pereina jo vaikams ir jos neina į dalybas. Nors ukinįkas visados valdo tą pačią sodybą, kurią ir vaikams perduoda, bet vis-gi jį nē jo turtas nē jo savuma, ale bendrijos; taip, jaigu ukinįkas numirszta bevaikis, arba iszsikelia isz bendrijos, tai jo sodyba tenka bendrijai, kuri ją atiduoda kam kitam; pats

ukinikas negali nė parduoti, nė užstatyti sodybos; tiktai triobos tai jo savuma;

- 2) daržai ir sodai taipgi nuolat to paties ukiniko rankose, bet retkarčiais jie eina į dalybas, tiktai po ilgesniam laikui, nei dirbama žemė laukuose; bet ir dalybose daržai ir sodai visados tenka tam paciam ukinikui, tiktai jai reikia duoti priaugusiam ukinikui, tai isz kraszto atrėžia;
- 3) dirbamą žemę valdo pasidalinę; dalybas-gi daro taip: padalina žemę ant trijų laukų, nes visur trilaukinė gaspadorystė; kožną lauką padalina ant kelių dalių, pagal žemės gerumą, o kožną dalį padalina ant tiek szniurų, kiek yra vyriszkų asabų bendrijoje, nes kiekvieno vyriszka asaba turi tiesą gauti dalį; paskui trankia liosus, kam koks szniuras turi tekti; dalybas daro įvairiuose terminuose: vienur kas-keli metai, kitur kas 10 metų, kas 15 ir net kas 20 metų; bet ilgiaus, kaip 20 metų, nelaukia, nes per tiek metų priauga nauji bendrijos sąnariai, kuriems reikia duoti žemę;
- 4) krumynus valdo ir naudojasi visa bendrija sykin, o gerą girią arba visa bendrija užžiuri sykiu arba pasidalina;
- 5) lankos dalinasi kas-met priesz szienapjūtę;
- 6) ganyklomis visur bendrija isz vieno naudojasi ir kiekvienas ukinikas, bendrijos sąnarys, turi tiesą ganyti tiek gyvulių, kiek jis turi.

Augsciausias trumpai užtėmijau, kokios priežastys privertė žmones kitur galutinai išsiskirstyti iš bendrijų ir ant visados išsidalinti žemę; visos tos priežastys spaudžia dabar ir maskoliszkas bendrijas, kurios dabar tikrai blogame padėjime; ukė reikalauja daugiaus darbo ir kapitalo, o tuom tarpu ukinikai nenori pridėti jų, nes bijosi, kad laike dalybų jų darbas ir kapitalas netektų kitiems; žmonių daug priauga, o žemės mažai, užtai kiekvienas turi siaurus sziurus, ant kurių negali iszmisliaus ukę vesti. Vienok maskoliszkų bendrijų ukinikai nerodo noro išsidalinti žemę ant visados ir isznaikinti bendriszką žemės valdymą; „tik duokite mums laisvę parduoti žemę, kalba patys ukinikai, ir tuomet dangumas iš mūsų ims kone dykai pardavinėti ją“.

Pažiūrėkime-gi arcziaus, koki yra negerumai sziadyksziame bendriszkame žemės valdyme Maskolijoje ir ar negalima juos praszaliti

Pirmas didelis negerumas tai tat, kad ukinikai negali gerai įžiūrėti lauko, nes naudojasi iš to paties gabalo tik per žinomą laiką ir bijo-dami, kad jų darbas teks kitam, nesirupina gerai apdirbti lauką ir pagerinti jį. Bet nuo szito negerumo galima iszsigelbėti. Pirmiausiai reikia atskirti du budu žemės pagerinimų: vienus pagerinimus gali padaryti ir vienas ukinikas, kaip antai užmėžti, iszarti, kitus-gi gali padaryti tik daugelis žmonių, susitarę ir susidėję į sądarbystę, paveizdan: iszdžiovinimas didelių balų ir raistų, apsausinimas laukų per grabių iszkasimą, apdrėgninimas, pravedimas vandenio, upių isztai-

symas ir t. t.; šitie darbai turi būti padaryti ant didelio žemės ploto, turi užgriebti laukus kaimynų, be kurių sątaikos ir sądarbystos negali būti padaryti; dėl atlikimo šitų darbų bendriszkas žemės valdymas labai atsakantis dėlto kad bendrijos sąnariai pripratę prie visokių sutarimų ir sądarbysczių; tai-gi dideli ir brangūs žemės pagerinimai bendrijose gali būti greičiaus padaryti, nei ten, kur ukinikai skyrimu žemę valdo. Kur nėra bendrijų, ten tokius pagerinimus darė ir daro tiktai per įsikiszimą valdžios, kuri priverčia visus gyvėtojus, dėl kurių naudingas pagerinimas, prisidėti prie to darbo; taip, padėkime, darėsi ir darosi Vokietijoje ir Anglijoje. — O ką apie tuos pagerinimus, kuriuos gali padaryti kožnas sav ukinikas, tai žemės valdymas per nekuri tik laiką, iki dalybų, teisybė, sulaiko ukinikus nuo tokių pagerinimų nes kožnas nori iš savo darbo ištraukti visą naudą, atėjus-gi dalyboms, įžiūrėtas szniuras gali tekti kitam ir ukiniko darbas pasiliks dėl jo be naudos; kad pažįti szitą negerumą, pailgino terminą dalybų, bet ir tada priesz dalybas kokiais trimis metais perstoja mėžti ir gerai apdirbti lauką. Kad suvis praszalėti szitą blėdį, reikia įvesti paprotį, o geriaus įtaisymą, kad už lauko pagerinimą ukinikas gauna užmokestį nuo to, kuriam per naujas dalybas jis tenka; tada nėvienas ukinikas nebijos mėžti ir įžiūrėti lauką kogeriausiai, žinodamas, kad jaigu jis neisztrauks visas naudas iš savo darbo už jo įžiūrėta žemė teks kitam, tai jam bus užmokėta. Kad tai kogeriausias išszigel-

bėjimas nuo szitos bėdos, rodo mums Anglijos ukinįkystė; ten žemė priguli dideliems dvarponiams, kurie jo parsamdo žemdirbiams; samdo, žinoma, ant tiek ir tiek metų, vienok ukė ten stovi kogeriausiai ir žemė apdirbta kopuikiausiai. Delko taip? Delto, kad, iszeinant arendatorini kolionijos, dvarponis, kurio tai laukas, užmoka jam už visus pagerinimus, isz kurių jisai neisztraukė visos naudos.

Tuom tarpu bendrijoje kur-kas lengviaus pasitaिसiti vienam ukinįkui su kitu, nės czia kur-kas mažiaus darbo reikia apmokėti: nereikia mokėti už pagerinimus, kuriuos padarė visa bendrija; nės isz to visi turi naudą, nereikia mokėti už gyvulius ir įrankius, kaip tai yra Anglijoje. —

Antras negerumas — tai priverstinas žemės apdirbimo budas; ukinįkas turi taip-pat apdirbti žemę, kaip ir jo kaimynai, pirma delto, kad treczialis eina po pudymu, o, nuėmus javus, visuose laukuose visi gano taip kad kožnas turi sėti tokius javus, kurie sykiu prieina su kitų javais, antra dėlto, kad žemė padalįta ant siaurų szniurų, kuriuos dirbant, pareina užėiti ant kaimyno szniuro. — Apie szitą negerą bendriszko valdymo įpatybę reikia pasakyti, kad ir ji praszalinama ir kad jįji yra ne tik bendrijoje, bet ir ten, kur ukinįkai turi kožnas savo žemę, tiktai gyvena kaime, kaip tai dažnai yra pas mus, Lietuvoje; tai-gi szitas negerumas priguli ne nuo bendriszko žemės valdymo, nės taip-pat blogai veda ukę ir ukinįkai-savinįkai, t. y. tie, kurie turi kožnas savo žemę. Bendrijos gali iszsigelbėti nuo tos blėdies, pa-

dēkime, susitare laikyti gyvulius namieje ir užvesti geresnį budą žemės apdirbimo; bendrijos labai pripratusios prie visokių sątaikų, taip kad joms nesunku ir apie szitai susitaikyti; teisybė, sunkiaus išsigelbėti nuo siaurų szniurų, bet ir tai galimas daigtas; bendrija gali išsvieno apdirbti visą lauką ir paskui dalītis vaisiais, arba gali nuspręsti, kad žemę reikia dalīti ne daugiaus, kaip ant tiek ir tiek dalių, nes, žmonėms pasidauginus, jaigu išsdalīsi ant labai mažų dalelių, tai suvis negalėsi ant jų vesti ukę. —

Nekurie nurodo dar kelis mažesnius negerumus; taip, sako negerai, kad bendrijos gyvena dideliuose kaimuose, nės daug laiko nuveina ant to, kad nuveiti į vidurį, arba galą lauko, per tai negali gerai užmėžti ir apdirbti; ant szito reikia užtėmyti, kad mažai bendrijų gyvena dideliais kaimais, o jai kur ir yra toki kaimai, tai ne dėliai bendriszko žemės valdymo, bet dėliai kitų priežascių; dėl paaishkinimo duosiu toki paveizdą: Suvalku rėdyboje Lietuviai arcziaus paprusės jau seniai gyvena viensėdžiais, ant kolonijų, vienok Pajevonio parapijoje žinau kaimą (Szakiai 8 verstai nuo paprusės), kur ir po sziai dienai gyvena kaime delto, kad tas kaimas turi didelias durpynes, viena dalį gero lauko, kitą smiltynių; bandyk-gi czia išsirežyti ir išsikelti ant kolonijų; žmonės turi gyvėti kaime, nors į galus laukų pareina eiti 2—3 verstus. Isz kitos pusės reikia užtėmyti, kad sągyvenimas kaime turi gerą pusę: žmonės, gyvėdami kruvoje, kaime, dažnai susiveina, pasiszneka apie savo reikalus;

vieno reikalai apeina kitus, vienas kitam greičiaus gerą padaro, greičiaus reikale paszelpa ganna; susiveidami, atlikę nuo darbo, gražiai pasilinksmina ir t. t.; žodžiu kalbant, drange gyvėdami, žmonės pripranta prie draugijinio gyvenimo, darosi vis žmoniszkesniais. Pasižiurėkime pas mus į tuos kaimus, kur gyvena kaime, ir į tuos, kur gyvena viensėdžiais; vienuose vaikai nuo mažens pripranta prie vienas kito: jie sykiu gano, drange žaidžia; paaugę nuolat susiveina, dirbdami lauke, arba linksmidamiesi szventą dieną; suvis prieszingai destisi antruose. —

Toliaus nurodo ant to, kad daug žemės eina ant ažių ir kad nuo ažių platinasi į dirvas varputis ir kitos žolės; bet szitai suvis lengva isznaikyti, gana tiktai vietoje ažios iszarti gilesnę vagą. Ant galo nurodo ant to negerumo, kad bendrijoje visi už kožną ir kožnas už visus turi atsakyti, dedant mokestis už žemę, t. y. jaigu kuris bendrijos sąnarys negali pats užmokėti mokesties už žemę, tai už jį turi užmokėti bendrija; bet szitoks įstatymas turi buti visados bendrijoje, nes žemė priguli bendrijai, o ne atskyriam ukinjui. Toks įstatymas nieko blogo savyje neturi; teisybė, dabar dažnai pareina bendrijai mokėti už savo sąnarį, bet tai delto kad mokestys labai didelės, kurios pervirszina gaudamą isz žemės pelną; todėliai ir paczios bendrijos dažnai negali iszsिमokėti. Kada mokestys bus tokios, kaip priguli, kada jos neatims viso pelno, tada tas atsakymas jokio blogo nedarys: jaigu ukinjkas neužmoka mokesties delto, kad

tinginiauja ir neapdirba žemės, tai bendrija pati gali apdirbti ir užmokėti, nes pelno užteks ant to. Peržiūrėję visus negerumus, mes matome, kad nuo jų bendrija gali išsigelbėti. Dabar pažiūrėkime, ar geistina, kad bendrijos ir toliaus liktų, t. y. ar naudingos jos dėl žmonių? Jos yra labai naudingos žmonėms; naudingiausias dalykas tai, kad bendrijos neduoda ukinikams nustoti žemės, pasidaryti bežeminikais; kaip sakiau, žemė priguli bendrijai, kiekvienas ukinikas negali nė parduoti, nė užstatyti savo gabalo ir kiekvienas sąnarys bendrijos turi tiesą gauti žemės; tai-gi ukinikai negali vienas kitam parduoti, arba parduoti suvis paszaliniam žmogui: žydui, ponui, ar kam; žemė visados lieka bendrijos turtu ir jiji negali būti supirkta į vienas rankas. Jaigu žemė priguli žmogui, kuris ją valdo, yra jo savuma, taip tai yra pas mus ir Vakarinėje Europoje, tai mažos neturtingos ukės greitai nyksta, jas superka turtingesni; tokiu budu vieni žmonės lieka be žemės, darosi bernais, o kiti vis daugina ir daugina savo laukus! Szitokius atsitikimus gal kiekvienas žinote savo kampe; pas mus dabar labai daug žmonių bežeminikų, kurie neturi kur savo galvą priglausti ir kurie dirba tik dėl kitų gero; kada buvo išnaikytos baudžiavos, daugelis žmonių negavo žemės, o nuo to laiko ir išgavusių daugelis neteko jos, nes ji pateko į turtingesnių rankas; dėliai daugybės bernų ir liuosinikų pas mus jų uždarbys labai mažas. Vakarinėje Europoje, kur yra daug pabričių ir visokių dirbtuvių, ten daugelis bežeminikų

randa darbą tose dirbtuvėse; pas mus-gi to nėra, ir mes nieko daugiau neįsisimisiame, kaip tik arba neturtystėje gyvėti namieje, arba eiti į Ameriką.

Dėliai szitos priežastiės, t. y. kad neduoda žemei rinktis į didėlias kolonijas ir dvarus, bendras žemės valdymas yra neįsžpasakytai naudingas. Augszcziaus mes matėme, kad negerumus, kurie dabar yra bendrame žemės valdyme, galima praszalėti: įvedus įstatymą apie užmokėjimą už pagerinimus, ar įvedus bendrą žemės apdirbimą ir t. t. Jau ir dabar Maskolijoje yra atsitikimai, kad bendrijos apdirba žemę iszvien ir paskui dalinasi javus; toki atsitikimai pirmiausia pasirodė Penzos, paskui Kursko rėd.; taip apdirbdama žemę, bendrija gali vesti kokią nori ukę: szeszlaukią ar kokią. Aiszku, kad bendras žemės valdymas gali ant visados likti, ir geistina, kad jis liktu; dabar Maskolijoje yra toki įstatymai, kurie daleidžia bendrijoms ant visados iszsidalėti žemę arba vienam sąnariui iszsipirkti savo gabalą ir atsidalėti nuo bendrijos; tais įstatymais kaip kur naudojasi karczemnikai, kurie silpną žmogų įtrankia į savo kilpas prikalba iszsipirkti, duoda ant to pinigų, o, iszsipirkus anam, paima sav lauką; tokiu budu jie prisiperka sav daug lauko, o daugelis žmonių eina isz savo namų ir tampa bernaais. Geistina, kad valdžia atmainytu tuos įstatymus, o įvestu toki įstatymą, kad bendrijų žemė negalėtų patekti į rankas atskyrių žmonių. —

P. Liutas.

Apie kraitį.

(Del Lietuvių Suvalkų rėdybos).

Mes Suvalku rėdyboje, kaip ir visoje Lenkų karalystėje tiesą apie turtus turime Napoleono kodekse, nekuriuose dalise perdirbtame. Į kodeksą Napoleono daug įstatymų pateko iš senovės Rymo tiesos; tarp kitų iš szitos paskutinės paimtas supratimas apie „kraitį“. Rymo tiesoje kraicziu vadinosi turtas, kurį mergina, eidama už vyro, įnesza į namus vyro dėl pagerinimo ir vedimo sykiu su vyru ukės; toks pagal tiesą supratimas apie kraitį ir pas mus, t. y. taip apie jį kalba mūsų įstatymai. Seniaus Lietuviai visą turtą merginos, tekanczios už vyro, įneszamą į namus jo, taipgi vadino kraicziu, nes seniaus nebuvo to paproczio duoti pinigais, kaip dabar bet duodavo tik daigtais, kurinos turėdavo iki jos tekėjimui surinkti, „sukrauti“. Dabar kalboje pas mus skiria du dalyku ir kalba apie kraitį ir dalį; kraicziu vadina tik tai, ką duoda daigtais, įpacz drabužiais, o dalia — tai, ką duoda pinigais. Vienok tuodu dalyku reikia kitaip suprasti: dalia išpuola vadinti tai, kiek pripnola merginai iš turto tėvo ar motinos, kada dalinasi su kitais; pėdėkime, jaigu broliai ir seserys dalinasi palaikais, arba brolis iszmoka prigulinczią seserei dalį, tai bus tikra dalis, bet kada, leidžiant už vyro, tėvai arba giminės duod merginai turtą delto, kad ji teka už vyro ir reikalauja szį-tą turėti dėl ukės vedimo su savo vyru, tai bus kraitis, kuris, žinoma, gali but mažesnis, arba didesnis už jos dalį, taip kad paskui ji gali

neganti daugiau dalies. Taigi kraicziu asz yadinu viską, ką mergina gauna, tekėdama už vyro, pinigais ir daigtais. — Apie kraitį pas mus yra įpatingi įstatymai, kuriuos prigulėtu visiems žinoti, tuom tarpu ukinikai jų suvis nežino, per ką tarp jų kyla daug bylų, kurios pasibaigia tiktai su nauda dėl advokatų. Dažniausiai tėvai, leisdami dukterį už vyro ir duodami jai kraitį, arba suvis jokio raszto nepadaro su jos vyru, arba padaro tik pas rejentą. Paskui vyras pridaro skolų, turta jo iszparduoda ir kraitis paczios prapuola; tuom tarpu jis neprapultu, jeigu butu padaryti tam tikri dokumentai, kokių reikalauja tiesa nes tada paczios kraitis turėtu privilegiją, tai yra ji atsiimtu jį isz vyro turto pilnai pirmiausiai už visus skolitojus, kurie paskolino jos vyrui po įneszimui kraiczio, o skolitojai pasidalys, kas nuo jos liks. Dėlto kad kraitis turėtu tokią privilegiją, reikia priesz szliubą padaryti su vyru aktą pas rejentą apie tai, kad tokį kraitį įnesza, o vyras priima; paskui tą aktą reikia įneszti į szliubo metrikus pas kunigą; jeigu į szliubo metrikus neįneszi, tai privilegijos neturėsi. Dėlko taip? Dėlto, kad tiesa, duodama kraicziui privilegiją, rupinasi ir apie skolitojus, kurie pas kunigą metrikuose gali dažinoti, koks kraitis ir pagal tai skolėti, arba neskolėti vyrui, o pas rejentą jie aktų negaus, nės tiesa nedaleidžia. Jaigu padarysite rejentaliszką aktą, bet į szliubo metrikus neįneszite, tai, dalinant vyro turta, kraitis eis lygiai su skolomis; o jaigu rejentaliszką aktą padarysite jau po szliubui, tai isz pradžių atsiims skolas, kurios

ankscziaus padarytos, nei aktas apie kraitį; nės tada daleidžia, kad vyras su paczia padarė akta be pinigų, idant apgauti skolitojus. *P. Liutas.*

Žinios isz Lietuvos.

Isz Panevėžio pavieto. Skaitant Ukinėje žinias isz Lietuvos, reikia labai nusiminti, nės atrandame ten tik apraszimus apie mūsų nedorą pasielgimą, mūsų kvailumą ir tamsumą, isz kurio naudojasi visoki apgavikai. Jaigu patektų tos žinios į rankas kokiam svetimtaucziui, tai galėtu anas gauti apie mūsų dorybę kuobjauriausią nuomonę. O man ding, kad, jaigu ir tarp mūsų girdžiasi toki atsitikimai, kad „viens nusmaugė kitą, idant atimti pinigus nuo jo“, — arba — „kad kokia ten bobelė iszvirė tokių ramunėlių, kad jos vyras iszgėręs tuojaus pas Abraomą nukeliavo“ — tai daug recziau, kaip kitur. — Bet priprastas tai daigtas, kad viskas blogas labjaus puola į akis, už tai nemislyju peikti raszėjus, kurie paduoda tokius dalykus del žinios, bet klausiu ar nepatirtų jie, gerai apsidairę, tarp savo kaimynų, kokį dorą atsitikimą, kuris liudytų, kad tarp mūsų neprapuolė dar visiszkai padorumas senovės papročių, ir kad, nors valdžia stengiasi visokiais budais apjakėti mūsų protą, bet atsiranda tarp mūsų iszmananti žmonės, kurie moka savę gelbėti, ir reikale kitiems ranką paduoti.

Mūsų kraszte tai liudna klausyti, kaip dažnai broliai, vaikai vienų tėvų tarp savęs bylojasi. O priežastis tų nelaimingų bylų kurios priprastai

vienai ir kitai pusei netik nėjokios naudos neatnesza, bet dar į galutinę ubagystę įstumia, — tai reikalavimas tų brolių, kurie nepaliko tėvyszkėje, t. y. ant ukės, pelną (kurį pas mus iš maskoliszko „polza“ vadina) nuo brolio-ukiniko. Nės, tėvui mirus, palieka priprastai tėvyszkėje ant ukės, kaip pas mus vadina „dubos“, vyresnysis sunus ir prižada ans pagal susitarimą, arba pagal paliepimą mirusio tėvo, kitiems savo broliams ir seserims išmokėti jų dalis. Tos dalys visuomet labai didelės, ir broliui-ukinikui atsieina ilgai ir sunkiai darbauti, iki jis visiems išsimoka. Gerai dar, kad broliai ir seserys pasikakdina paskirtomis dėl savęs dalimis — bet dažnai atsitinka kitaip. Broliai nepalieka ant ukės darbauti kart su broliu-ukiniku, bet iszeina kitur ant uždarbių ir, prasliskus keliems metams, reikalauja jie netik sutartos dalies, bet dar už visus tuos metus, pakol brolis-ukinikas neišmokėjo jų dalių, — dalį pelno, kurią ans laimėjo par tą czėsą iš ukės. Žinomas daigtas, kiek gali dabar pelnyti ukinikas, apkrautas mokesziais, įpacz paskutiniuose nederlinguose metuose, kuriuose javai netik mažai užderėjo, bet ir tuos paczius reikėjo visiszkai pigiai parduoti. Bet broliai ant to nežiuri, ir reikalauja tiek pelno (polzos), kad kartais nelaimingas ukinikas, nė pardavęs savo dubą, negalėtų jiems išsimokėti. Byla eina į sudą, o sudžios vėl neva nesupranta, ar nenori suprasti, kad, idant pelnyti iš žemės, reikia ją pirm išdirbti ir kad tas išdirbimas, t. y. vedimas ukės, užmokėjimas szejmynos, mitinimas galvijų ir viso-

kios padarinės, reikalingos prie žemdarbistės, nemaž kasztuoja. Reikia dar atmīti, kad pas mus daug ukinjų prigul prie taip vadinamų laisvų žmonių (volnyje liudi), kuriems davė laisvę 1811 netuose dvarponis Ignacas Karpis ¹⁾ ir kurie iki szios gadynės mokėjo arenda už žemę ir dabar tik iszpirko ją su pagelba valdžios nuo dvaro. Musų pavieta paskyrė valdžia mokeszczius už desetina žemės po 71 rublių, o Szaulių pavieta daug pigiau, bet mokestis tas yra taip padalītas, kad nuo valandos susitarimo dvarponio su ukinju tur tas paskutinis par szeszius pirmus metus dvarui užmokėti 15-tą procentą visos prekės už perkamą žemę (t. y. 6 ²/₃ visos sumos); — atliekanczią dalį prekės užmoka valdžia dvarui, o ukinjkams reiks mokėti valdžiai 6 procentą nuo tų pinigų par 49 metus, ir tokiu budu tik bus ta skola iszmokėta. — Prie augszcziaus minėtų mokeszczių reikia dar pridėti priprastus mokeszczius, kuriuos prigul valdžiai atlikti, tai

¹⁾ Tas pats dvarponis pastatė namus miestelyje Janiszkėlio dėl ligongultės ant 18 lovų, kurioje priima už dyką ligonius isz visos Janiszkėlio parapijos, o ligoniams isz kitų parapijų reikia mokėti tik szeszius rublius ant mėnesio. Paliko jis dar 60 tukstanczių pinigais dėl užlaikymo tos ligongultės, aptiekos ir daktaro, tai visai parapijai nereik mokėti nė daktarui, nė už gydyklas. Dali palukanų nuo tų pinigų paskyrė ans dėl užlaikymo ligongultės, o kita dėl 2 klasių mokslinyczios, kurioje mokitiniai gauna gyvenimą, szviesą, mokslą ir knigas už dyką. Namus dėl tos mokslinyczios pastatė tėvas minėto dvarponio. Ne visos palukanos buvo paskirtos ant užlaikymo ligongultės ir mokslinyczzių, bet dali paliepta rinkti dėl pastatymo agronomiszkos mokslinyczios, dėl kurios yra paliktas didelis plotas žemės — parsamdytas. Visus pinigus ir namus ir žemę paėmė valdžia po savo sparnu — ant ligongultės ir mokslinyczios (2 klasių) atiduoda paskirtus pinigus — bet apie statymą agronomiszkos mokslinyczios ikiszol niekas nemislija, — nors pinigų yra gana.

suprasime vargingą padėjimą dabartiniam laike mūsų ukinikų — ir kiek toks ukinikas gali turėti pelno — dėl pasidalinimo su savo broliais. Bet sudžios, kaip jau minėjau, nenori suprasti viso to, ir klausia tik kiek toks brolis-ukinikas turi žemės, kiek ji grūdų galėjo išduoti par pralinkusius metus, o visą tą skaitlių javų dalina ant tiek lygių dalių, kiek yra brolių, ir paskiria nelaimingam broliui-ukinikui vieną dalį viso to, o vertę kitų dalių liepia jam užmokėti kitiems broliams. Skriaudanti vėl broliai nedaug gali naudotis iš tokios provos, nes priprastai tą kruviną, nuo brolio išplėsztą, skatiką atsieina jiems pasidalinti su advokatu; nės mokytas advokatas-lietuvis, suprantantis gerai neteisingumą visos tos bylos, neims vesti jos, o broliams, norintiems bylotisi tik dėl nuskriaudimo savo brolio, atsieina kreiptisi prie visokių advokatų-plėšzikų, kurie arba dalinasi pusiau laimėtus pinigų, arba didesnę dalį dėl savęs užturi.

Ir taip lietuvis nuplėsžia, nuskriaudžia broli-lietuvį, idant pinigų įkiszti į nagus kokiam žydui arba maskoliui, kurie jau ir be to parsimano, idant ištraukti nuo mūsų sunkiai uždirbtą skatiką ir tokiu būdu priversti mus parduoti paskutinį sklypelį žemės ir išsveržti iš brangiosios tėvynės.

Reiktų ukinikams susitarti ir paduoti prašymą, idant valdžia priverstų sudžias teisingiau tokias bylas sudyti. Bet gal valdžia tyczia liepia sudyti taip neteisingai, o mūsų neiszmananti žmonės tarnauja jai tik kaipo įrankis dėl pražudymo ir išžudymo lietuviszko gaivalo? — Butų

jau czėsas suprasti mums, kad tik sataikoje gyvendami tarp savės, galėsime užlaikyti savo turta kalbą, tikėjimą ir nekliudydami viens kitam givėti ant tos žemės, kurioje užkasti kaulai mūsų sentėvių, kurie daug geriau mokėjo mylėti ir giti nuo visokių neprietelių savo tėvynę, negu mes dabar, kaip apie tai liudyja ne vieną kartą ne tik istorija mūsų praeitinės, bet ir nekurie padavimai. Atsimikime nors padavimus seniausios gadinės, kurie pasakoja apie vieną kunigaikštį, kuris valdė žemes, gulinczias į rytus nuo Lietuvos. Tas valdonas — pagal žodžių pasakos — vieną kartą užsirustinęs ant lietuvių uždarė saulę į augstą kuorą, idant ji nežibētu dėl mūsų praboczių. Didelis liudnumas puolė ant visos taip smarkiai nuskriaustos tautos, bet tuojaus tarp jos atsirado viens narsus karžygis — milžinas, kursai, nesibaidydamas nėjokio pavojaus, sugriovė kuorą ir išleido saulelę, kuri nuo to laiko jau niekeno negaiszinama žiba vienodai dėl visų žmonių, taip nuskriaustų, kaip ir spaudikų. Kirvis, su kuriuom ans didvyris sugriovė kuorą, buvo dar ir pas vaikų vaikus užlaikytas didelėje garbėje ir kaipo szventas garbėtas, o atminimas apie jį, kaip ir apie narsumą ano karžygio, pargyveno iki mūsų laiko. —

Ta pasaka apie uždarymą saulės ar neįveidytas paveikslas dabartinio mūsų padėjimo? Dabar ar neuždarė vėl rytinis valdonas mums saulės? — Ne tą dangiszką szviesybę, kuri mums priprastai žiba dienos laike, bet uždrausdamas spaudimą knygų mūsų kalboje, ar neturi jis uždaręs jau per

pasmeczio del Suvalkų rėdybos, o po 10 del lietuvių kitų rėdybų; išspraszimai-gi iszeivystės daleidimo patrankia dar daugiau kasztų ir triuso, nes czia daleidimą iszduodavo tiktai ciecorius. Žinoma, kad mūsų iszeiviai nė tiek triuso padėti nė tiek pinigų mokėti negalėjo, o, kaip žinoma, Maskolijoje, jai negalima yra keliauti be paszporto į kitą rėdybą tai juo labiau uždrausta yra keliauti į užrubežius. Iszeivys, iszkeliavęs į užrubežius, kurisai po 5 metų nepargrižta atgal, laikomas yra už valkiozą, kurį papnolus į rankas valdžių, nusprendimais sudo iszsiunczia ant gyvenimo į Siberija. Toki, niekur ant svieto iszėmus Maskoliją, neėsantiejie įstatai užlaikė mūsų iszeivius nuo sugrižimo atgal į tėvynę. Teisybė, atsirasdavo kaip koks drasesnis, kurisai, kaip slapta iszėjes, taip slapta ir pargriždavo, bet ir tiems brangiai reikėdavo iszsimokėti vaitams, valsečių rasztinėjams ir žemskiams už tylėjimą. Tokiu budu del mūsų žmonių, ar tai jieszkanczių uždarbės ar mokslo svetimuose krasztuose, ikisziol sunku buvo iszkelianti, į užrubežius, o dar sunkiau sykį iszkeliavus atgal į tėvynę sugrižti, nes sugrižęs, laikomas buvo kaipo nusidėjėlis priesz vieszpattytės įstatus, ir kaipo toks, sunkiai nubaudžiamas.

Tokių įstatų, stabdanczių iszėjimą žmonių isz tėvynės, nors svarbiausiuose reikaluose, nuo seniai niekur jau nėra — delto ir Maskolijoje jie, kaipo likimas senovės, kada augscziausia valdžia vieszpattytėje laikė žmones kaipo savo gyvulius, negalėjo ilgai užsilaikyti. Tapė ir czia,

nors ne del visos vieszpattytės, bet tiktai del gyventojų Lenkijos, tai yra ir del mūsų Suvalkų rėdybos, iszduoti paliuosavimai senovės raiszečių. Szjmet, kaip pranesza rasztai, ministeriai skarbo ir vidurinių vieszpattytės reikalų iszprasze nuo ciecoriaus: 1) iszlinosavimą per tris metus, skaitant nuo szio meto, gyventojų Lenkijos, apleidžiančių savo tėvynę su daleidimu valdžių, nuo užmokesnio po szimtą rublių už užrubežinius paszpatus ir 2) daleidimą Varszavos jeneral-gubernatorini iszduoti rasztus del iszeivių, be reikalavimo kiekvieną syki iszpraszyti delto daleidimo ciecoriaus, kaip tai ikisziol buvo. Tokiu budu Varszavos jeneral-gubernatorini daleista iszlinosuoti nuo maskolizskos padonystės, ka ikisziol galėjo padaryti tiktai ciecorius. Syki iszliuosuotus nuo padonystės, kada pargrįžta atgal, ir dailiai Maskolijoje gyvena, priraszo juos vėl, kaip pirma buvo.

Mūsų kraszte, lietuviams gyvenims eina sunkin, nes daugel darbo vietų, su pagelba mūsų valdytojų, atima mums visoki atėjunai; mes-gi nėjokios pagelbos neturėdami, o ant galo nė savo reikalų atsakancziai apginti nemokėdami negalime su tais atėjunais remtis. Tokiu budu nupuola ir mūsų darbdavėjai, negalėdami visus reikalaujanczius darbu apdovanoti, o tie vel nerasdami uždarbės namiejie, priversti yrajos jieszkoti svetimuose krasztuose. Del tokių, paeinanczių isz Suvalkų rėdybos įstatai apie iszeivystę ir užrubežinius paszpatus stosis palengvinimu. Nesakome, kad lietuviams reikia keltis į svetimus

krasztus, nes per iszeivystę silpninas paramai musų tėvynės, į vietą iszėjusių lietuvių, visoki atejunai, kaip musės sterviena, apsėda musų krasztą — bet kas lieka daryti tiems, kurių uždarbe musų kraszte aprupėti negalima. Tiems lieka tiktai kelianti į užrubežius, kur ir mokestis uždarbą didesnis yra, idant užsidirbus kiek skatiko pargrižti atgal į tėvynę. Tą pat galima pasakyti ir del tų, kurie norėtų pasimokėti, bet del kurių durys musu mokslaviečių, ipacz augštesnių uždarytos yra.

Bet keliaujantiems į užrubežius reikia visada ant mislies turėti ir tai, kad jai tenai nepasisektų, jie galėtų vėl į tėvynę sugrižti ir givėti czia, nors sunkiai, bet tarp savųjų. Delto reikia pirm iszkeliavimo iszpraszyti daleidimą valdžių: einantiems ant trumpo czėso iszpraszyti paszportą, kurį dabar iszduoda be užmokeszio ant trijų metų, nuo gubernatoriaus, keliaujantiems ant ilgian, reikia iszpraszyti nuo Varszavos jeneralgubernatoriaus iszeivystės rasztus. -j-a-

Kaip asz nusipirkau akseline maszina.

(Pasakojimas vieno ukinįko).

Vai kaip jau man isipyko pjauti akselį ta mus paprasta liodre, tai nē pasakyti negaliu; Kaip ateis budavo žiema, tai žmogus to akselio bijaisi labjaus, nēg vasarą rugepjutės. Per ilgas žiemos gaidgystes stovėk budavo ant grendymo, ant szalczio, žiurėk, kad liktarna (Dieve mylėk!) kokios nelaimės nepadarytų, mink pakoja, stumk

sziaudus, taisyk kas sykį dalgį — ot net viduriai, kad žinotumėt, iszdžiusta, iki pripjauji kruvutę tu to akselio. Kad tai tu jo daug pripjautum, kas kita but! Ale dabar, sztai tik tiek per visą gaidgystę, kad ant dienos arkliams isztektimei, o apie galvijus, tai nebuo ko ne mislyti.

Bet sztai girdžiu, szneka žmonės, kad isz-
ėjo tokios maszinos, kurios akselį pjauja: smul-
kiai (kaip aguonos grudus), lengviai ir sparcziai. Trejatas vyrų per dieną, girdi, gali pripjauti kokią 50 karczių. Asz iszpradžių ir tikėti ne-
norėjau. Kas ten tav, mislyju, rupisįs apie tą vargszą žmogų; kas kam galvoj', kad jam tas akselys su ta liodre daėda iki gyvuoniui; kas ten dirbs del jo dar maszinas! Ale toliaus gir-
džiu nuo vieno, nuo kito, nuo treczio, kad tai tikra teisybė. Kiti dagi savo akimis jau matę, kaip dailiai dirba ta maszina: negali atsидžiaugti.
— E, ē! pamislyjau, tai dėkui Dievui!

Jau kad ir paskutinę karvę parduosiu, turiu asz tą masziną nusipirkti! Ale kur ją gauti? Sodžiuj' mus niekas nežino. Ponas pyksta, kad nerinkom ant sudžios ir nieko nesako, bet kaip gali rinkti tokį sukezių! Mokįtojas toks, jogiai pats nieko neiszmano, o daugiaus sausai nēr pas ką pasiklausti. Pradėjau klausinėti ant jomarkų pas žydus ir žmones, bet vis pas tolymus, kad mus kaime nieks apie tai neiszsigirstu. Mat plynia žino, kas pas mus per žmonės. Kad tik kas kiek kitaip, tai tuoj' kaip pradės isz žmogaus juoktis — nė akių neturi kur padėt. — Asz pats dar nežinau, kas tai per nauda isz tos ma-

szinos, o gal pasirodys ir niekai, o asz pasisakysiu tai žmonėms, tai bus juokų — ir nosies negalėsiu niekur iszkishti per liežuvius. Jau manę ir be to visi praszmutu praminė. Matot, asz ne taip, kaip kiti, asz tinginiauti nemėgstu. Kaip tik atsiranda laisva valanda, tuoj' imu ką nors meisterianti, ką kur pamatęs imu kaip kada ir padarau. Sztai aną rudenį mieste pas kruopių užėjau girnas su rankena, kaip tekėlas, sukamas; su joms jis kruopas daro. Įsižiurėjau gerai, iszklausinėjau kruopiaus, norint vokietspalaikis nenorėjo uždyką pasakoti — turėjau puskvatierkę baltakės iszverstį; kaip pradėjau namie belsti, tai szejp taip ir sukaliau. Dabar pažiurėkit, kaip smagu malti ir kaip puikiai mala! Ale kiek tai isz manęs prisijuokė už tas girnas, tai tik viens Dievas tegali žinoti! Kaip tik pasirodysi kur, tai tuoj' szypsodami klausinėja: „O ką, kumai kaip sveikata tų tavo naujųjų girnų?“ Na ką tu su tokiais, atsipraszant, pusgalvias darysi? O dabar, ana vage, net su talka kartais ateina: „pavelyk, dėde, duonos prasimalti!“ „Ugi malkit, sakau, ar man gaila jus duonos ir darbo!“ Ir mala, kad žinotumėt, ir patys negali atsidžiaugti. —

Arba sztai su szia arba, ką javus arbuoju, tik klausykite, kaip buvo. Kaliau asz ją kone visą mėnesį. Susiais budavo susiedai į mano grinciją — žiemą mat buvo — dūdena sav ir žiuri szypsodamies, kaip asz lentutes dėstau — sudėsiu, vėl iszardysiu, pamieruosiu, kur padrosiu, o kur nupjausiu; taigi žiuri, budavo, ir juokiasi isz manęs, kitas-gi tai ir tiesiai kartais pasako:

„mesk-gi jau, kumai, tu tą meistrystą, juk pats matai, nieko isz to niszais!“ Bet asz dirbu savo, ir tokią, berneli, įsitačiau arba, kad miela žiurėt. Patys dabar ateina pas manę javu vėtyti. O vis-gi asz jiems praszmutas ir gana.

Nors nėlabei asz tų juokų bijau, bet vis-gi, anot tos pasakos, žmogus tai ne rąstas (strampas): žodis po žodžiui, juokas po juokui, ant galo ir labai įsipyksta.

Užtaigi jau dabar ir pasakiau sav: apie masziną tai niekam nesakysiu, o nė žodžio, iki neparsivesziu ir nepasistatysiu sztai czia ant grendymo ir iki pats neiszbandysiu, kas jos per vertė.

Sziaip-taip, iki susirinkau truputį skatiko, praėjo apie 2 mėnesiu. O tuom tarpu vis klausinėju pas žmones ir žydus, ar nežinot kur tokios maszinos pirkti. Sztai kartą jau taip rudeniop girdžiu nuo vieno žydo, kad kur ten už Kauno Slabadoj yra žydelka, kad jos pats buvo prižiūrėtoju kokiam ten dvare; tai tas žydelis gavęs kas-žin kur tokią masziną, negalėjo jos sutverti (mat buvus isznarinėta). Dabar-gi tas žydas numiręs, ir žydelka parduotų tą masziną pigiai, kad tik kas pirktų. Dasižinojęs apie tai nudžiugau, tartum dangų, pamatęs. Tuoj' į kelias dienas susirengiau, pasiėmiau pinigų, kiek tik jų turėjau, pasikinkiau dar priesz gaidžius arklius ir duj' į Kauną. O czia nevat mano pati nežino tikrai, kur ir ko asz važiuoju.

Nuvažiavęs dasiklausiau pas tą žydelką...

— Taip ir taip, sakau, pirkečiau asz tą masziną, jaigu tamista turi.

— E — tarė ji — yra, ale isznarinėta, iszmėtyta, guli ana sklepe ant aslos.

— Tai asz susitversiu, sakau, o pats net drebu, kad neiszsiduoti, nes kaip gyvas dar tokios įtaisos buvau nematęs.

— Niu, tai aiva, pažiurėsim.

Įlipom į sklepa, o ten visokių rakandų visa galybė! Pradėjo žydelka kastis juose, isztraukė medinį lovį, iszvilko tokį geležinį reketa su karbuotu volu, iszrito didelį, szpižinį rata, atneszė nematytus suktus peilius ir viską sudėjo į kruvą priesz manę.

Asz stovėjau priesz ją, nei kvailas. Ale ką, mislyju sav, negera ir negražu pasirodyti tokiu kvailiu priesz žydelką, reikia parodyti, kad ir asz szįtą suprantu . . .

— O szriubai kur? — paklausiau jau visai ant nuomonės.

— A, be to czia kur nusimetę! — pasakė žydelka ir pradėjo jieszkoti. Mą net szirdis atatoko. Matyt, szriubai reikalingi! Neužilgio žydelka isztiesu padavė man kelis szriubus ir rakta.

— Tai jau bus viskas! — pasakė ji. Tamista, matau, supranti tą dalyką? Tai jau pats pasakyk, kiek bus verta! Niu?

— Et, ne kas-žin kiek czia tos vertės, pasakiau, apžiurėjęs viską, kaip tikras žinunas. Pasenėjusi jau labai, surudijusi, sunkiai ais!

— Ale asz už tai tamistai pigiai paleisiu! Duok 30 rubliu ir vežkis sav sveiką. Dievui dėkui, pamislyjau. Man rodėsi, kad tai kasztuos bent kokią 50, o ji tik 30 praszo. Na, o dar nuderėsiu.

— Ką czia tamista, szneki apie 30 rublių, dabar naują isz tokius pinigų lengviai nusipirksi! Duosiu 15!

— Ei, per mažai, pani gaspador, duodi — prastenėjo žydelka: Duok jau nors 25!

Ant galo susitaikėm ant 20. O sudėti vis-gi nė pradėt nebandau, net drebu isz baimės: o jai, Dieve mylėk, negalėsiu ir namie sudėti, o tokius pinigų įkiszau. Bet pamislijau sav: ar žut, ar but, kaip bus, taip bus, turiu asz savaip padaryt. Pradėjau dėti viską į ratus.

Mažmožius sukiszau į skrynelę, lovį-gi su krėslu apvercziau augsztyt kojoms, uždėjau sziaudais ir apdengiau maiszais — isz tolo žiurint, guli ot lygiai, nei žmogų augsztinikas iszkėlęs kojas augsztyt. Įsisėdau ir važiuoju.

— Pone Dieve, Tau dėkui, pasakiau iszvažiuodamas isz miesto, nors nakezia parvažiuosiu į savo sodžių, gal ir į kiemą parsitenkysiu nepamatytas. Važiuoju, važiuoju ir vis bijausi, kad nepasitikecziau koki pažystamą, kad nepaklaustų jis manęs, ką vežausi. Net ir pats dabar nesuprantu, kas su manim darėsi ir ko asz tada bijojau; tartum pasivogęs ką vežiausi. Taip jau visados pas mus: iszjuoks, isz kaneveiks žmogų už tai, ko patys nesupranta; taip, jogiai kartais žmogus ir norėtųm ką gero padaryti, bet nedrįsti,

bijaisi žmonių, tartum Dievs žino, ką pikto užmanęs?

Privažiavau jau prie savo kaimo. Buvo jau prietema. Asz dar pas karcziamą už kaimo staptelėjau valandą, kad suvisai sutemtų.

Bet, kaip ir tyczia, tik ką spėjau įvažiuoti į kaimą, užtekėjo mėnuo, pilnas apskritas, raudonas, tartum jam nė kam ko, kad asz pasislėpęs masziną vežuosi. Asz, matot, ne toks žmogus, kad tuojaus už kiekvieną nieką pykti, bet tiesą pasakysiu, ant to mėnesio be juoko ko nepasiutau isz piktumo, ko neprakeikiau asz jį. Asz jo mat suvisai nesitikėjau! O czia neužilgio pasidarė tokia mėnesiena, szviesu, kaip ir dieną! Isztolo matyt ant mano vežimo kokia kerėpla, kaip, užszoka ratai ant akmenio, į visas puses kraiposi. Czia dar pradėjo loti szunys; subėgo visa gauja ir kaip pradės kiauksėti, visu keliu nepaliauja! Ale visgi dar malonė Dievo, ant kelio nematyt jokio žmogaus, nors neklaus, ką parsivežu. Bet jau tiesą turbūt sako: savo nelaimės saulės lenksmu neiszsilenksi.

Atvažiavau iki bažnycziai, žiuriu stuksą kasžin kas ant vidurkelio. — Tfu, nuspjoviau, kad tu nežinia kur nueitum! — Prakeikti szunys pabudino panaktinį. Neužilgio privažaviau prie jo.

— Ar tai jus, dede? — paklausė.

Asz tuoj ant balso pažinau, kad tai pusgalvis Raulas, mano susiedo sunus. Rado ką ant vartos pastatyti, tokį sziaudagalvį!

— Tai asz — atsakiau.

— Vai isz kur važiuojat, taip vėlai? net

szunis pabudinot! Asz net pradėjau sapnuoti, kad vagys bažnycią plėšia. Paszokau, žiuriu tai jus. Taigi iszkur parvažiuoji, tamista?

Na ką czia kvailiui sakyti? Ale ar jis pažins, kas ir kaip czia?

— Isz miesto, — sakau.

— Vai ką czia tokį parsiveži?

— E, kam tu czia to klausi? pasakiau lyg persigandęs. Net pyktelėjau, kad stovi prieszai kaip stulpas ir manęs klausinėja.

— Pasakyk, dėdule! Asz, dievaži, niekam nesakysiu!

— Na ar tikrai nesakysi?

— Kaip manę gyvą matai, niekam nė žodelio!

— Na, sakau apsidairęs ir pasznabžda, asz užmuszian žydą su pinigais, tai vežuosi namon po kerte pakasti.

— Vajė! — net suriko persigandęs Raulas.

— O tai kam?

— Del laimės, kvaily, kad niekados pinigai namuose neiszsibaigtu!

Tai pasakęs nuvažiavau, o mano Raulas ant vietos nekantrumu nepastovi! Na, sakau sav, tai kad prigavau kvailį, tai prigavau! Dirst atgal, bėga paskui Raulas. Kad bėgi, bėgk sav, asz važiuoju. Įvažiavau į kiemą, atsidariau daržinę, įvažiavau ant grendymo iszkinkiau arklius, įleidau į tvartą (kutę). Raulas vis stovi ir žiuri, ką asz darysiu. Bet asz, nieko į jį nežiurėdamas, paszėriau arklius užrakinau daržinę ir

szmakszt į grinczią Pavakarieniavęs atsiguliau ir užmigau.

Ant rytojaus dar neszvitus prisikėliau bernuką, nubėgau į daržinę ir tuoj' prie maszinos. Tuoj' mudu bringst, bringst, iszkėlėm viską isz ratų pradėjom dėstyti: dedam, mieruojam, szriubuojam, sukam . . . Dievui dėkui, viskas sėkasi, kaip pabrke? Į adyną sutvėrėm masziną; pamėginom — pjanja vage, kad net ruksta! Džiaugiosiu lyg rojų pelnęs. O bernukas net rankom isz džiaugsmo ploja, negali atsigėrėti maszina! Į valandą laiko privarėm pilną kampa (kertę) akselio. Iszstumę laukan isz daržinės ratus ir linksmi nuvėjom pusrėcziaut.

Vos tik pradėjom valgyt, sulujo szunes. Dirst per langą — e! e! Ir vaitas, ir szaltyszius, ir žemskis ir dar 5 vyrai su lazdomis! Ale neina jie į grinczią, bet sustojo prie vienos kertes, bado, krapszto, žiuri pasilenkę . . . Kokis galas jiems pasidarė? — nusidyvijau. Ar isz galvos iszėjo ar drignių apsiėdė? Noriu iszeiti laukan, darau duris, neleidžia, szaltyszius už durų rėkia: „sėdek grinczioj', nevalia eiti laukan!“ Kokis velnias? Kas czia pasidarė? . . . Sedžiu sav. Apėjo jie grinczią, apžiūrėjo visas keturias kertes, susipurvino iki keliu, nuvėjo pas daržinę, paskui apėjo svirną, tvartus . . . Asz gi vis negaliu dasiprotėt: kas czia yr? Ar žmonės kvaili, ar gal užmuszė kas ką? Ant galo žiuriu ateina jie į grinczią.

— Vyrai! — liepia vaitas, negarbįdamas ir nesveikįdamas — apstokit jį! Jai pabėgs,

tai jns atsakot! — Asz atsistojau, išzvercziau akis ir žiuriu, o czia aplinkui stovi penki su ginklais nei apasztalai.

— Pani vuice — sakau — kas tai yr?

— M . . m . . — kranksztelėjo vaitas, sės-damas ant uslano ir badikaudamass su lazdele aslą. — Tai asz jau žinau, kas tai darosi. Tu turi tylėti ir atsakinėti!

— Tylėti ir atsakinėti? — nusidvyvian asz, kaip tai galiu atsakinėti, jaigu turėsiu tylėti?

Mm. . m . . . vėl krunksztelejo vaitas . . . Na o pasakyk, kaip tavo vardas ir pravardė?

— Mano pravardė ir vardas? Nugi ar nežinai tamista? Ar asz koks valkata, ar kas?

— Ant tų pėdų man atsakyt! Kas czia vyresnis, asz ar tu?

— Asz savo namuose vyriausias! — surikau perpykęs. — Kas czia darosi? Asz niekam nieko nekaltas, o czia užpuolėt, kaip ant kokio vagies? Pani vuice, asz tavę į sudą paduosiu!

— Ka, ka, ka! nnsijuokė vaitas. Pažurėsiu, kaip reiks duot! Niekam nieko nekaltas!

Na, na, Dieve duok tai! Tuojaus paregėsiu!

Nagi pasakyk tu man, nekaltas žmogeli, kur padėjai tą žydą, kurį vakar nakezia parsivežiai? A?

Asz, lyg neregiau buvęs, praregėjau. Kaip pradėsiu juoktis, kaip imsiu kvatoti! Te man Ponedie, dar kaip gyvas, taip niekad nesijuokiau. Ko neparsiritau ant žemes, ko pilvas netruko!

Vaitas stovi, nei verszis priesz naujus vartus. Bet tuoj' atsigavo ir ruseziai pasakė:

visą ketvirtąją mūsų saulę apszvaistos? — Bet dabartiniam laikui nereikalauja tėvynė nuo mūsų atlikimo karžygiszkų veikalo, nes galime mes ją gelbėti tik mylėdamiesi tarp savęs ir szelpdamiesi viens kita, nės jau nesulauksime tokio pasakiszko karžygio-milžino, kuris galėtų mus iszvoduoti isz dvasiszkos nelaisvės. O ir smurtas mūsų prieszas daug stipresnis už sienas ano kuoro ir ne vienos rankos, ne vieno žmogaus spėkos reikia, idant sugriauti nežmoniszkas netiesas, panciojanczias ne tik protiszką, dvasiszką, bet ir medegiszką butį mūsų nelaimingos tautos. — Jaigu vietoj bylotisi ir vaidytisi visokiais budais, stosime visi prie darbo, ir ranka į ranką dirbsime ir viens kitams padėsime, kaipo tikri vaikai vienos motinos, ir visas mūsų spėkas sunaudosime dėl užlaikymo savo kalbos, savo tikėjimo ir to sklypelio žemės, kurį mums tėvai paliko, tai ir sunkesni pancziai ir skandesnios netiesos neįveiks mūsų. Užtai stengkimės, broliai, netik kentėjimu ir gerais norais, bet ir dorais darbais, o jai prireiks, ir paaukavimu savo savnoriszkų (egoistiszkų) siekių dėl gero tėvynės parodyti, kad mes verti esame vadintis lietuviais, vaikais tos žemės, prie kurios taip pririztos mūsų szirdys, kaip prie sveikatos! — O jus, broliai, daugiau iszmanantieji, gerai suprantantieji padėjimą savo tėvynės, paliaukite skirstęsi į luomos ir partijas, bet turėkite už szventesnę ir pakilnesnę uždavą sunaudoti visa jūsų mokslą dėl apszvietimo tamsesnių brolių, dėl uždegimo jų szirdyje nors kibirkszties meilės

musų senos, puikios kalbos ir prisiriszimo prie musų nuskriaustos tautos, nės visos bylos, visi nedorumai paeina nuo to, kad mes neapszviesti ir neturėdami gana knygų musų kalboje, neturime nė kelio nė progos nėjokiōs dėl apsiszvietimo.

Ant galo noriu asz da czion kalbėti apie vieną ukiniką, vardu Lisevyczių, isz sodžiaus N.*) Keletą metų atgal numirė tas senelis, bet atmintis apie jo dorumą paliks ant ilgo tarp jo vaikų ir kaimynų. Ans senelis neturėjo daugiau žemės, kaip kiti ukinikai, bet buvo iszmanantis ir stropus žmogus, kuris nenorėjo, kad po jo smerczio vaikai tarp savęs draskytusi ir bylinėtusi, kaip dažnai atsitinka. Turėjo anas 4 ar 5 sunus ir mirdamas paliko kiekvienam skyrium gražią dubą — o vienintėlis vaistas, kuriuomi jisai pasiekė turtingumą, buvo darbas ir dermė (sątaika) tarp sąnarių jo giminės. — Kaip tik vyresnysis sunus paaugo, tai tėvas iszsiuntė jį tarnauti pas svetus, o pats su jaunesniais vaikiniais palikęs darbavosi ant savo žemės, to užtarnautus pinigų liepė vyresniamjam sunui sav atiduoti. Kaip vėl antras sunus galėjo eiti ant uždarbių, tai ir tą iszleido tėvas isz namų su paliepimu sugražinti jam uždirbtus pinigų ir taip paeilium siuntė tėvas savo sunus isz namų ant uždarbių, o pinigų jų ir tuos, kuriuos jis pats isz savo dubos pelnė, krovė į vieną vietą, iki tiek nesurinko, kad galėjo nupirkti dubą ir uždėti ukę dėl vyresnio sunaus. Bet ir tada tam sunui visus ant

*) Nakiszkiu, Janiszkelio parapijos.

ukės užpelnytus pinigų reikėjo tėvui atiduoti, idant sukrauti atsakancią sumą dėl nupirkimo antram broliui dubos, ir taip darbavo jie visi išvieno iki jau kiekvienas sunus neturėjo sav skyrium dubos. Paskutinis jaunesnis paliko tėvyszkėje kart su tėvu.

Veikalai tos giminės aiszkiai rodo, kad nesunku yra keliems dermėje (sataikoje) dirbant atlikti tokį darbą, kurį vienstovis žmogus negalėtų išvalioti, nors ir su sunaudojimu visos savo spēkos*)

Bite.

*) Idant galėtumėte turėti nuomonę apie mokeszczius, kokius tėvai užkrauna ant sunų-ukinikų, siunczių asz cziou įtalpą testamento ukiniko Vingrio, išz sodžiaus Deglėnų. Puszaloto parapijos. Paliko ans tėvas 32 desėtinas žemės, už kurią reikėjo pirm dvarui mokėti arenda, o dabar atlikti mokeszczius po 71 rublį už desėtiną (tokiu budu kaip minėjau). Vyresniam sunui, Kazimierui palikta ta duba su tokiais iszmokėjimais.

1) Broliui Jurgiui iszmokėti 200 r., duoti 1 arklį. ir 1 karvę.
2) „ Antanui „ 100 r., „ 1 arklį, ir 1 karvę.
3) „ Jonui „ 100 r., „ 1 arklį, ir 1 karvę.
4) Brolių Juozapa leisti per 7 metus į moksłą (Ukinikas Karimieras rokuoja, kad atlikimas to dalyko kasztuoja jam 1000 rublių).

5) 1 seserei iszmokėti 200 r., duoti 1 arklį ir 2 karves.

6) 2 „ „ 100 r., „ 1 arklį ir 1 karves.

Jaigu katras išz giminės tos pavargtų, tai duoti tam ant daržo 70 keturkampiu seksnių žemės ir pastatyti dar grītelę. Apart augszcziaus minėtų mokeszczių reikia dar apie 100 rublių ant meto mokėti valdzia . . . Ką gal veikti tas ukinikas dabar, kad broliai jieszko nuo jo pelno už 10 metų?

Antras paveizdas:

Išz to paczio sodžiaus ukinikas, Jonas Jaraszunas, moka dvarui už savo žemę 71 r. arendos. Du broliai jieszko už penkis metus pelno už tą žemę ir savo dalių.

Sudzios liepė broliui-ukinikui užmokėti 500 rublių broliams pelno, o visą ukę ir žemę padaliti ant trijų lygių dalių dėl kiekvieno brolio.

Liudna žiurėtl, kaip mūsų ukinikai tokiu budu palieka visiszkais pavargėliais, ir nėra kaip sustabdyti jų tokį pasielgimą.

Nuo Liudvinavo (Kalvarijos pav.)

Asztuntą dieną berželio ukinikai Padovinio valseziaus susirinko rinkti naują vaitą. Virszinikas norėjo, kad liktų senasis vaitas, ir stengėsi priversti valsezionis vėl jį iszrinkti. Bet valsezionys nesutiko ir pasakė tiesiog virszinikui, kad tai jų dalykas rinkti vaitą, o virsziniko — tiktai patvirtinti jų nusprendimą, ir kad jis neteisingai verčia juos rinkti pirmbuvi vaitą. Tada virszinikas paskaitė tokį pasiėlgimą ukinikų už susiburimą ir liepė drąsesnius isz jų įkiszti į vietinį kalinį ir ant rytojaus pristatyti kaltinikus į savo urėdinyčią. Iszmintingesni valsezionys nusiuntė telegramą pas gubernatorių, ir virszinikas ne tik ką gavo paliepimą paleisti ukinikus, bet dar turėjo su jais susitaikyti. Taip visi darykite reikale!

Politika.

Rusija. Įpėdinį Aleksandro III patiko nelaimė; bevieszėdamas Japonijoje' katik po žeme nepalindo. Sztai kas atsitiko: kada jisai apžiurinėjo apygardės vieno miestelio, palicijantas koks-ten pribėgęs smogė su szoble įpėdiniui per galvą, norėjo dar paantryti, bet įpėdinis Grekijos parbloszkė palicijantą ant žemės, sudavęs jam su lazda per galvą. Kas per mislis buvo palicijanto, kodėl tai jisai ryžosi užmuszti Maskolijos įpėdinį to nė viens negal pasakyti. Kirtimas buvo matyt nesmarkus, opa į nedėlią užgijo, ir įpėdinis atkeliavo į Siberijos miestą Vladivostoką. Su įkėlimu kojos įpėdinio į Siberijos krasztą sujungti du dalykai. Viens dalykas — yra vedi-

mas geležinkelio per Siberiją. Už kelių metų Rusija ir Siberija, kada bus perdėm per Siberiją išvestas geležinkelis, suveis į didesnę giminystę dēlei naudos kaip vienai, taip ir kitai. Geležinkelį ves iš rytų nuo Vladivostoko; ciecorius paliepė įpėdinui, kada jisai atkeliavo į Siberiją iš Japonijos, apgarsinti, kad prasideda darbas — statymas geležinkelio.

Antras dalykas palengvenimas nusidėjėliams, ką dirba katargose, arba išsiųsti į Siberiją ant gyvenimo. Taip tiems ką katargose dirba paliepta sumažinti skaitlių metų iki dviejų trečdalių; o jai buvo kas išsiųstas ant neaprubėžiuoto laiko į katargą, tai yra iki smert, tai aprubėžiuoti laiką. Tiems, kurie išsiųsti ant gyvenimo į Siberiją, sutrumpėtas laikas dėl pastojimo ukinėkais ir t. t. Szituos visus palengvinimus ciecorius apgarsino dēlei atminimo kelionės įpėdinio po Siberiją.

Prancuzija. Likimas žmonių, kurie gyvena iš rankų darbo yra visai nepavydėtinas: laike ligos arba ant senatvės, kada žmogus nustoja savo spėku, darbinėkas pasilieka grynų vargszu, turi su krepsziais duonos jieszkoti. Toks padėjimas darbinėkų yra dar daugelyje, krasztų ir net Prancuzijoje. Prancuzija eina visame kame pirmiaus už kitas szalis; ji taip pat szimet pakėlė klausymą apie aprupinimą gyvenimo darbinėko laike ligos ir ant senatvės, ir tapo išdirbtas sztai koksai projektas. Kad surinkti sumą, iš kurios galima butu užlaikyti visus tuos, kurie jau negali savo spėkomis duonos užsidirbti, pagal projektą turi mokėti į kasą darbinėkas, pabirkantas, pas

kuri dirba darbinikas, ir valdžia. Darbinikas iš savo kasdieninio uždarbio turi mokėti kasdien mažiausiai 5 centimus (daugiau truputį, nei du skatikai) ir daugiausiai 10 centimų. Darbinikas pradeda mokėti nuo 25 metų ir moka per 30 metų t. y. iki 55 metų; pabirkantas, jai darbinikas per 30 metų užmokėjo savo įnesimus, turi įnesyti tiek kiek įnesyta darbiniko. Valdžia-gi papildo tą sumą, primokėdama $\frac{2}{3}$ tos sumos, ką įmokėjo darbinikas ir fabrikantas. Po 30 mokėjimo darbinikas, jai mokėjo kas po 5 centimus, gauna algos 300 frankų (apie 75 r.), ir 600 fr., jai mokėjo po 10 centimų. Dieve duok, kad greičiaus tai būtų įkūnyta gyvenime.

Anglija. Anglijoje kad tik neišvysia neapmokamąją pradinę mokslinę; ikiszioliai reikėjo tėvams mokėti siunčiant vaikus į mokslinę; dabar-gi pagal projektą tėvams nereikės mokėti, o užmokės valdžia, valdžia mokės po 10 szilingų (į 5 rub.) už kiekvieną mokytinį ant metų; jai mokslinėjoje kokio nors amžiaus už mokymą vaiko daugiau nei 10 szilingų, tada kas pervirs 10 szilingų, turi pirmokėti tėvai. Nėra $\frac{2}{3}$ mokslinių tokių, kuriose mokasi į 10 szilingų, užtai-gi jai projektas bus priimtas, pradėtinės mokslinės Anglijoje bus beveik neapmokamos.

Vokietija. Prusose taip pabrango duona ir pyragai, kad visi pradėjo rėkti, kad numestų čyžę nuo javų, einančių iš Maskolijos. Ir po teisybei, didelė čyžė ant javų parankiui tik tiems, ką apdirba žemę — ukininkams ir dvarponiams; kitoms-gi luomoms tokios čyžės tai didelė sloga

— tai peilis po kaklu; juk tą czyżę užmoka ne kas-kits, kaip tik urėdņikai, pabrikų darbinįkai ir abelnai žmonės neapdirbantiejie lauko. Vienok isz viso to riksmo, pakelto Prusuose dėlei numetimo czyżės, turbut nieko neiszeis. Kaprivi reichstage neperseniai stacziai pasakė, kad javai szimet ant lanko pusėtinai iszrodo, kad bado nēr kę bijotis ir kad czyżės ne laikas da numesti. Nekurie mįslija, kad valdžia Prusų turės, jai ne visai numesti czyżės nuo javų, tai ben jas dkecziai sumažiti, nęsa duona Prusuose perbrangi, o antrę ant lanko viskas ne kas-žin kaip iszrodo. Kaip bus, neužilgo pamatysime.

Turgavietės.

Prekės javų buvo:

Kviecziai: New-Yorke 117—129, Londone 11 $\frac{1}{2}$ —130, Marsylijoje 118—126 $\frac{1}{2}$, Berlyne 123 $\frac{1}{2}$, Karaliaucziuje 121—128 $\frac{1}{2}$, Odessoje 98—114 kp. už pudę; Varszavoje 750—8 $\frac{3}{5}$ kp. už kartį.

Rugiai: Londone 97, Berlyne 95 $\frac{1}{2}$, Karaliaucziuje 91 $\frac{1}{2}$, Rygoje 88—95, Liepojuje 89 Odessoje 74—77 kp. už pudę; Varszavoje 525—557 $\frac{1}{2}$ kp. už kartį.

Avižos: Londone 86—110, Marsylijoje 86 $\frac{1}{2}$, Berlyne 84 $\frac{1}{2}$ —87 $\frac{1}{2}$, Karaliauczinje 80, Rygoje 73—81, Liepojuje 72—81, Odessoje 62—70 kp. už pudę; Varszavoje 225—315 kp. už kartį.

Miežiai: Londone 89 $\frac{1}{2}$ —90, Marsylijoje 82 $\frac{1}{2}$, Berlyne 83 $\frac{1}{2}$ —92, Karaliaucziuje 80 $\frac{1}{2}$, Rygoje 72—77, Liepojuje 74—80, Odessoje 66—70 kp. už pudę; Varszavoje 420—500 kp. už kartį.

Žirniai: Rygoje 116—119, Liepojuje 111—115 kap. už pudę.

Sėmenys: Rygoje 134—140, Liepojuje 131—132 kap. už pudę.

Turgaus prekė Tilžėje ir Klaipėdoje.

Už 100 svarų:

Tilžėje: Kviecziai 8.00—12.40 Mk., rugiai 10.75—11.25, miežiai 8.20—8.50, avižos 8.50—9.00, žirniai balt. 8.50—9.00, žirniai rain. 8.50—9.00, sėmenys (už naująjį szepelį) 10—11 mk.

Klaipėdoje: (už naująjį szepelį) kviecziai 8.60—9.00 rugiai 7.50—7.80, miežiai 5.50—5.80, avižos 4.20—4.50, žirniai balt. 7—7.50, žirniai rain. 7—7.50 mk.

Gromatnyczia.

Ponams Raszytojams. Ką kas siuntėte, viską gavau, tik gaila, kad labai menkai to viso tėra. Sunkiausiai eina su belletristiskais, moksliskais, ukiszkais straipsniais ir su politika. Ipacz dabar, į vasarą, diduma pradėjo užmirsšti savo prižadėjimus.

28. dieną Sėjos mirė **Maskvoj'** studentas pabaigęs juridiską skyrių Maskvos universitėte

Jurgis Puiszys,

24 metų amžiaus, sunus Vinco Puiszio ir Onos Kudirkiutės isz Żeczkalnių kaimo, Grizskabudžio valseziaus.

Italpa: Nanji įstatai apie iszeivystę, -j-a-. — Kaip asz nusipirkau akseline masziną, K. Gr. — Lietuvos istorija, Lietuvos vaikas. — Apie bendrą žemės valdymą, P. Liutas — Žinios isz Lietuvos. — Politika. — Turgavietės. — Gromatnyczia. — Apgarsinimai.

Atsakantis rėdytojis: Martynas Jankus, Bitėnuose per Lompėnus. Špausdītą pas Martyną Jankų, Tilžėje.